

Nogle Oplysninger om Søren Kierkegaard 1834—38. III. Af Sejer Kühle.

Gennem Brevet til P. E. Lind er det nu godtgjort, at Søren Kierkegaard allerede i første Halvdel af 1835 var Genstand for en Del Opmærksomhed fra Studenterkammeraternes Side; og efter de Oplysninger, vi har bl. a. gennem andre af Kierkegaards Papirer, kan vi skønne, at han var det endnu mere efter Hjemkomsten fra Gilleleje.

Da han desuden i det følgende Aar kom i Forbindelse med betydende Mænd, er denne Tid et særligt Studium værd; og netop det har fristet Professor Frithiof Brandt til at foretage en Undersøgelse, hvis Resultater er nedlagt i det omfangsrige Værk: »Den unge Søren Kierkegaard« (1929).

Det, der førte ind paa et Spor, var et Stykke i Søren Kierkegaards Papirer (II, 191), dateret 21. Juli 1839, lydende saadan: »Nu kan jeg begribe, hvorfor H. Hertz var saa begjerlig efter at tale med mig, nu da jeg læser hans sidste Haandarbeide med politiske Ind- og Udfald. Det er kun Skade, at han har udeladt Translateurens satiriske Indfald, som han jo rigtignok troer lod sig gjøre uden Skade for Hovedindholdet, men jeg troer, at det var det bedste og vel neppe burde udelades alene af dramatisk Interesse for Translateurens Charakter, men det har formodentlig havt sine gode Grunde; thi det er Hertz ikke Mand for.«

Allerede i H. P. Barfods Udgave af Kierkegaards Papirer (I, 230) er sagt, at her hentydes til »Stemninger og Tilstande« (1839) af Henrik Hertz; og det anførte Stykke viser os, at der er en Forbindelse mellem Kierkegaard og Translateuren, én af Hovedpersonerne i Novellen.

Nærmere Oplysning om Bekendtskabet mellem Hertz og Kierkegaard faar man gennem en Bemærkning i Hertz' Papirer (Studiebog P 243), gengivet i H. Kyrres Biografi Bilag 9: »I Vita maa mit Bekjendtskab med Søren Kierkegaard berøres, mit 1ste Møde med den mig gske ubekjendte unge Student, der i Studenterforeningen laae i en magelig Stilling paa en Sopha (omtrent 1836) og tiltalte mig i en fortrolig Tone som en gl. bekjendt. Vi

mødtes efter den Tid ofte, dog kun paa Gader, offentl. Steder og desl. og jeg syntes meget godt om hs muntre, forstandige Underholdning. Hs egne mutuerende, ofte noget castratagtige Stemme, pluds. Overg. fra noget Muntert til et meget alvorl. Udtryk.«...

Efterat have set disse Oplegninger og efterat have foretaget en Gennemgang af den omtalte Novelle har Brandt opstillet den Hypotese, at forskellige kendte Mænd har tjent som Modeller til Novellens Personer, og mener endda, at Hertz har holdt sig ret nøje til Virkeligheden. Han antager saaledes, at Hertz selv svarer til Novellefiguren Thomsen, Harriet (den Corpulente) til Forfatteren P. V. Jacobsen, Amadis til H. C. Andersen, Verner til den senere kendte Kritiker P. L. Møller og Translateuren (den Satiriske) til Kierkegaard. I Overensstemmelse med den Fremstilling, der er givet i Novellen, mener han yderligere, at disse Mænd har udgjort en Klike, der omkring 1836 har haft Samlingssted i Østergade hos en Beværter, Md. Fousanée, der her har haft sluttet Bord.

Men hertil maa straks gøres et Par Indvendinger. Professor Brix har gjort opmærksom paa¹⁾, at naar Brandt finder den Antagelse bekræftet, at Kliken samledes paa Østergade, da skyldes det en højst misvisende Opfattelse af et Citat (»D. u. S. K.«, S. 200) fra Th. Overskous »Østergade og Vestergade«; og der kan hertil føjes, at selv om Hertz i Begyndelsen af Trediverne spiste hos Md. Fousanée, er det uvist, om han holdt til samme Sted efter Udenlandsrejsen 1833—34, og sikkert er det, at han fra 26. April 1837 fik sin Mad bragt fra Ferrinis Beværtning paa Kgs. Nytorv. — Med Hensyn til P. V. Jacobsen tør vi antage, at han stadig spiste i sit Hjem i Pilestræde. H. C. Andersen fik en god Del af sin Føde i forskellige private Huse i Byen. Fra 1840 — og rimeligvis ogsaa i en Del af Trediverne — havde han desuden Spisebilletter til Studenterforeningen og kom undertiden hos Ferrini. — Kierkegaard gik meget paa Konditori, men havde indtil 1. Sept. 1837 sit Hjem hos Faderen. At antage, at han en Tid har logeret hos Md. Fousanée (sml. »D. u. S. K.«, S. 311), er saa hazarderet, at der ikke er nogen Rimelighed i at tage Antagelsen alvorligt. Alt tyder paa, at han stadig har boet hjemme indtil nævnte Dato. F. Eks. udviser Husskemaet for 12. Nov. 1836, at han boede Nytorv Mtr. Nr. 2. Formodningen om en Klike hos Md. Fousanée maa derfor afvises.

Hvis den omtalte Klike havde bestaaet, vilde det iøvrigt være besynderligt, om der intet fandtes derom i Hertz' Dagbøger (Ny kgl. Sml. 3179. 4°); og endnu mærkeligere vilde det være, om der intet fandtes i hans Studiebøger (Ny kgl. Sml. 2807. 4°, Pakke 3—5), hvori dog forekommer et betydeligt Materiale til en Selvbiografi. Her nævnes f. Eks., at Hertz 1820—21 var Medlem af et

æstetisk Selskab »Beaumonde«, der bestod af et Dusin unge Mennesker, hvoraf nogle dog svigtede. Her nævnes, at Hertz var med ved Stiftelsen af Studenterforeningen, og der omtales adskillige Personer, som han lærte at kende, f. Eks. Poul Møller, Chr. Winther, E. Bojesen, H. Krøyer og T. G. Repp; her nævnes Lørdagaftrnerne hos Brødrene Thortsen, hvor han kom sammen med Lor. Kilde, P. V. Jacobsen, Thiele, Poul Møller, Meisling og Abrahams, og hvor C. Thortsen, Kilde og Hertz udgjorde et societas poetica; her nævnes den Flok, som ofte i Trediveerne tog til Dyrehaven: Kilde, Jacobsen, Hertz og Poul Møller o. s. v.; men ikke med et Ord antydes en Klike, som den, der omtales i »D. u. S. K.«.

— En Bekræftelse af Brandts Paastand faar man da heller ikke ved en Undersøgelse af Novellens Tilblivelse, en Undersøgelse, som kan foretages paa Grundlag af de nævnte Studiebøger.

Oprindelig kaldtes Novellen »Et Aar i Kjøbenhavn«. De første Optegnelser dertil hidrører fra 1831—32; men en væsentlig Del af det Materiale, der benytttes, hidrører dog fra Tyverne, enkelte Træk er endog fra 1819.

Af særlig Vigtighed er et Stykke fra Januar 1833 (Studiebog B 41), hvori fortælles om en Mand, der som ung har elsket en Kvinde. Hun dør efter et ulykkeligt Ægteskab og efterlader en Datter. Hende opsøger han, da han kommer til Hovedstaden. »Tilslidst træffer han hende som Huusjomfru (hun er knap 17 Aar) hos Mad. X, der har sluttet Bord, tager Deel deri for at lære hende at kjende, skjuler sig en Tid for hende — vinder tilslidst hendes Hjerte.«

Dermed er givet Thomsens og Mathildes Historie, Kærnen i »Stemninger og Tilstande«; og vi ser, at det sluttede Bord, der har en saa fremtrædende Plads baade i Novellen og i »Den unge Søren Kierkegaard«, omtales mange Aar, før Hertz lærte Kierkegaard at kende.

Fra først af (Studiebog B 65) var det Meningen, at Bordgæsterne skulde være »næsten lutter Pebersvende«, »Kontoirfolk etc.«; men efter Udenlandsrejsen fik Hertz en ny Impuls, idet han forbavsedes over det Røre, der var kommen i Landet (P 227); og han begyndte nu at udforme politiske og æstetiske Typer, der skulde repræsenteres ved det omtalte Bord. Han skriver f. Eks. i Januar 1836 (C 16): »Skildr. af en Char A som Tscherning, Ussing etc. En, der taler gjerne og godt for sig, er vel underrettet i mange Fag, men taler ogs. om alle, disputerer gjerne, opponerer endnu hellere, dadler helst offentl Institutioner og Mænd, er satyriserende etc kort sagt meget interessant. Kun bemærkes, at hs Bitterhed ofte generer.«

Kort Tid efter omtales »den Satiriske«, som i Begyndelsen særlig taler om æstetiske Æmner. Desuden indføres »den Corpulente«

— der ikke straks er identisk med Harriet —, Verner og Amadis. Paa en Seddel (Ny kgl. Sml. 2807. 4°, Pakke 1) anføres, at Hertz i Novellen vil indføre en ung Person, som er udsvævende og vittig som Jørgen Jørgensen. I Studiebog C 22 findes desuden: »Til E t A r. En (i Maneer som Flor i den Paatræng:) udgjør i sluttet Bord et ypp: Medl for Selskabeligheden, da han meget ofte af Tankeløshed ell Snakkesyge fremfører Ting, der ere aabenb. splittergale, og som der altsaa let kan opponeres mod«. — Formodentlig er her Tale om den Mand, som senere betegnes som Pakhusforvalter Jørgensen. — »Den Paatrængende« er en Novelle, der fremkom i »Foraarets Nytaarsgave for 1833«. Den Konfusion, som tillægges Pakhusforvalteren, har Hertz iagttaget hos én af sine Slægtninge.

Disse Eksempler, og hvad der iøvrigt er fortalt om det sluttede Bord, tyder paa, at Hertz ikke har forefundet en Klike, men har bragt en Del Typer sammen, som har interesseret ham og har kunnet tjene til at fremsætte Anskuelser, som han ønskede at belyse.

Efterhaanden skete dog adskillige Forandringer. I 1837 skiftede »den Satiriske« Navn, idet der siges at han kan være den samme som Sproglæreren. Fra nu af kaldes han Translateuren, og der gives af ham i August en Beskrivelse (F 27), som meget godt kan passe paa Kierkegaard. Der fremkommer efterhaanden talrige æstetiske og politiske Udtalelser, der ofte indeholder Citater fra forskellige Blade og Tidsskrifter, og hvortil der senere er føjet Bemærkninger som: »Dette maaskee bedst til den bittre Satyricus«, »Harriet?«, »Verner? Transl?« o. s. v., hvilket tydeligt viser, at Hertz for en stor Del selv har fordelt Rollerne og ikke blot refererer stedfundne Samtaler. I 1838 tager han for Alvor fat; han laaner af P. V. Jacobsen »Kjøbenhavnsposten« for alle Aargangene 1831—37 og begynder 8. Juni at gøre Uddrag deraf; og Bogen udkommer i Juli 1839.

— Naar nu Professor Brandt mener, at Hertz til sine Personer har anvendt levende Model, da maa det allerede paa Grund af det anførte modtages med Forbehold.

Særlig maa man stille sig afvisende overfor Paastanden om, at P. L. Møller er Model til Verner. Møller nævnes aldrig i Hertz' Papirer før et Stykke hen i Fyrrerne, da han dels optræder som Recensent, dels udbeder sig Oplysninger og Bidrag til »Dansk Pantheon« og »Gæa«; og i de Breve, hvormed han da henvender sig til Hertz, findes intet, der røber en tidligere Forbindelse. Brevene er holdt i en saa høflig Tone, som man netop anvender overfor fremmede Mennesker. (Overskrift: »Høistærede Hr. Hertz« — Underskrift: »Deres ærbødigste P. L. Møller«). Deraf tør man formentlig slutte, at Hertz ikke i Trediverne har haft nævneværdigt Kendskab til omtalte Student og umuligt kan have anvendt ham som Model.

Hele det omfangsrige Kapitel, som Brandt har skrevet om P. L. Møller, kunde altsaa have været sparet, i Særdeleshed da der heller ikke er fremført Bevis for, at Kierkegaard har haft en saadan Forbindelse med ham, at han kan have benyttet ham som Model. Ganske vist har Kierkegaard nok set ham paa Universitetet og i Studenterforeningen; og flere Gange har de boet i hinandens Nærhed. F. Eks. havde P. L. Møller 1. Febr. 1840 Bolig i St. Kjøbmagergade Mtr. Nr. 51, 3. Sal (nu Nr. 41), mens Kierkegaard boede Kultorvet Mtr. Nr. 132, 1. Sal (nu Nr. 11). Men hverken det ene eller det andet beviser det, der skulde bevises med Hensyn til Modelforholdet.

Alligevel er der Mulighed for, at Verner i nogen Grad svarer til en bestemt Mand i Datiden. Men det ser ikke ud til, at Hertz har gjort sig stor Umage for at karakterisere Skikkelsen; og man lægger Mærke til, at mens Verner i Studiebøgerne ikke blot fremstilles som Satiriker, men ogsaa som stærkt udsvævende, er dette sidste kun svagt antydet i den færdige Novelle.

Hvis Verner imidlertid svarer til en virkelig Person, da er det vel sandsynligt, at den Fremstilling, der er givet i Studiebøgerne, er den mest troværdige, og i saa Fald henledes Tanken naturligt paa før omtalte Politiretsfuldmægtig Jørgen Jørgensen. Hertz siger jo udtrykkelig, at han i Novellen vil indføre en udsvævende og vittig Person, og nævner da netop Jørgensen som Forbillede, og i en speciel Forbindelse (H 23), da Talen er om »denne Spøge-fugl« Verner, hentydes til samme Mand.

Jørgen Jørgensen, der var Søn af Etatsraad, Overretsassessor Stephan Jørgensen († 1834) var, mens »Stemninger og Tilstande« blev til, midt i Fyrreerne. Hans Lystighed var nu iblandt et Stænk af Vemod; men man samlede stadig om ham for at faa Del i hans muntre Indfald. I en lille Samling Anekdoter²⁾, der vedrører ham, siges bl. a.: »Navnlig paa det satiriske Gebet var hans spillende Lune uudtømmeligt, og vee den, der vilde gjøre sig lystig over ham! en saadan gjorde Jørgensen ubarmhjertig til Skive for de Tilstedeværendes Latter.«

Hertz havde lært ham at kende i Tyverne, og i Studiebøgerne prises han for sit Vid og sit friske, danske — lidt provinsielle — Væsen. Han var paa sit Omraade et betydeligt Talent; men han førte et ret uordentligt Liv, og hans private Pengesager var altid i en slet Forfatning.

Netop i 1836, da Kierkegaard kom sammen med ham, skrev Hertz (Studiebog C 54): »Seer Du den raske trivelige Md derhenne med det rødmossede Ansigt, slentrende Gg og lidt (matte Øine) forsvirede Pande? Han har hængt sig ved en ung Mds Arm og synes at kjæle for ham. Det er J. J., det bekjendte vittige Hoved. Han gaaer hver Morgen ud uden en Skilling i Lommen og uden at vide

hvor han den Dag enten skal spise ell drikke, men han kommer hjem hver Aften baade forspiist og fortrukket. Han lever blot paa Andres Regning, ryger Andres Cigarer, drikker Andres Viin o. s. v. Møder han En, der pleier at være ved Muffen, siger han. Hør Du, skal vi gaae ind og spise sammen? eller Spiis med mig idag hos Ferrini — saal at det har Udseende han vil tractere — men, hvorl han bærer sig ad, veed jeg ikke, den Anden betaler altid.«

En saadan Beskrivelse giver et ret uheldigt Indtryk af Manden; men ikke blot Hertz omtaler ham dog som en »vakker Charakteer«; ogsaa andre har følt sig tiltrukket af ham, hvad man vil se af H. P. Holsts smukke Mindedigt³), skrevet af den samme Holst, som i 1838 gennemrettede Søren Kierkegaards Skrift om H. C. Andersen og i 1839 læste Korrektur paa andet Oplag af »Stemninger og Tilstande«, der efter hans Mening var »den bedste Bog i lang Tid.«

I Kierkegaards Papirer findes fra April 1836 to Optegnelser om Jørgensen (S. K. Pap. I, S. 94), og deraf lyder den ene saadan: »Samtale med J. Jürgensen d. 18. April 1836. Han var fuld, hvilket man fornemlig bemærkede ved at iagttage Kanterne af Lebberne. Han meente, at Poesie dog egl. var noget underordnet, en Udvæxt og anpriste det Philosophiske; anpriste Hukommelse, misundte mig min Ungdom, talte om Løvfaldet, om Vindens Susen, Blæst. »Det halve Liv er for at leve det andet halve for at fortryde og jeg gaaer rask ind paa det Sidste.« »I Ungdommen kan man gjøre meget galt og gjøre det godt igjen.« — »Jeg har ført et meget bevæget Liv, staaet i Forhold til Alt, hvad der nu gjør sig gjeldende, er Duus med alle Talenter, spørg mig nu om dem.«

Bekendtskabet med Jørgensen var næppe af flygtig Natur. At Kierkegaard i 1840 laante ham 50 Rigsdaler vidner om en nær Forbindelse; og endnu i 1847 (S. K. Pap. VIII, 1, 120) refereres en Samtale med ham. Det er herefter ikke helt usandsynligt, at Jørgensen har haft en stærk Indflydelse paa ham i 1836—37, den Tid, da Kierkegaard skejede ud, og da »Vittighedsdjævelen« plagede ham, den Tid, da han skabte en Konditorregning paa 235 Rdlr. og paa anden Maade stiftede Gæld.

Men om alt det finder man ingen Antydning i Novellen. Det, vi maa bygge vor Formodning paa, er udelukkende de andre Optegnelser, der har kunnet fremdrages.

— Vi afviser altsaa Paastanden om, at Verner er den samme som P. L. Møller, og sætter Jørgen Jørgensen i Stedet, men betoner samtidigt, at Verner slet ikke er en tro Kopi af Jørgensen.

Langt bedre har Hertz karakteriseret Harriet (den Corpulente), der uden al Tvivl svarer til hans nære Ven P. V. Jacobsen (kaldet Jabes). Vi ved, at Hertz og Jacobsen havde kendt hinanden fra Skoleaarene og hyppigt talte sammen. Hertz satte Pris paa

Vennens »godmodige, stille og joviale Munterhed, hans velvillige og humane Tænkemaade«, hans kloge og velovervejede Domme baade i politiske og æstetiske Sager og hans konservative Livssyn, der dog ikke var en Hindring for, at nye Fænomener kunde vinde hans Interesse. Tværtimod synes han i ualmindelig Grad at have haft Øje ikke blot for store, men ogsaa for smaa Begivenheder.

Jacobsen havde i 1828 næret ulykkelig Kærlighed til Jomfru Pätges og var en kort Tid næsten afsindig; men han overvandt Krisen, og den Selvdisciplin, han da maatte underkaste sig, prægede ham en Del.

Uden Tvivl lærte Kierkegaard ham at kende. Ikke blot kan han have mødt ham i Studenterforeningen; men vi ved desuden af Henriette Lunds Minder, at der bestod en nær Tilknytning mellem Familierne Lund, Kilde og Jacobsen. Dog følger heraf ikke, at Jacobsen er Model til Assessor Wilhelm i »Enten—Eller«. Paa det Punkt ved vi intet; og de Argumenter, der fremføres i »D. u. S. K.« er næppe fyldestgørende.

Helt galt er det, hvad Brandt anfører om en Forbindelse mellem P. V. Jacobsen og et specielt Træk i »Stadier paa Livets Vei«. I dette Skrift fortælles, at efter et Symposium, der afholdes 1½—2 Mil fra København, kommer Gæsterne til et Sted, hvor Assessoren bor. Da nu Assessoren skal være den samme som P. V. Jacobsen, eftersøger Brandt hans Sommerbolig og finder i Dagbogen, at Hertz har besøgt W. Jacobsen paa Eriksborg 18. Juli og 22. Aug. 1839. Dette Eriksborg maa — efter Brandts Mening — have været beliggende i Hellerup; og der bringes endog et Billede af Huset. (»D. u. S. K.«, S. 321).

Men hertil maa — som allerede Dr. Poul Hertz har gjort⁴⁾ — bemærkes, at W. Jacobsen ikke er identisk med P. V. Jacobsen. Allerede derved bortfalder Hypotesen om en Sammenhæng mellem Symposiumet og et Besøg ved Eriksborg. Men yderligere kan anføres, at Eriksborg aldeles ikke laa i Hellerup, men i Taarbæk. — Mærkeligt nok har Brandt ikke været opmærksom paa, at Hertz 1. Aug. og 19. Sept. s. A. besøgte W. Jacobsen i Taarbæk; han har heller ikke lagt Mærke til, at Heibergs de foregaaende Aar boede samme Sted, hvad Fru Heiberg da ogsaa omtaler i sine Erindringer (Bd. 1 (1891), S. 311). Hertz besøgte dem tit og skrev f. Eks. 27. Juni 1835: »Mid og Aften hos Hb. paa Eriksborg i Taarbæk.«

— Med Hensyn til Harriet gaar vi altsaa ud fra, at Modellen er P. V. Jacobsen; men de vidtgaaende Slutninger, der fremføres i »D. u. S. K.«, maa dels modtages med Tvivl, dels forkastes.

Om Forholdet mellem Amadis og H. C. Andersen gør noget lignende sig gældende. — Hertz havde et ret godt Kendskab til Andersen, idet han efterat have stiklet til ham i »Gjenganger-

breve« mødte ham i Italien. Ogsaa efter Hjemkomsten saa de ofte hinanden, idet Andersen kom paa Visit bl. a. 22. April 1836 (med »O. T.«), 18. og 29. Marts, 5. April (i Anledning af »Svend Dyrings Huus«) og 23. November 1837. Desuden mødtes de i Studenterforeningen og i Selskaber. F. Eks. nævnes 27. April 1836 hos H. C. Ørsted: Andersen, Hammerich og Hertz m. fl. og 17. Aug. 1838 hos Heiberg: Andersen, J. og E. Collin, Hertz, Etatsraad Lund, Molbech og Professor Petersen.

Der er derefter intet mærkeligt i, at Andersen blev benyttet som Model. Han var jo tilmed en besynderlig Mand. Hertz nævner flere Gange i Studiebøgerne (P 221 og N 146) hans stadige »Jagen efter Bifald«, hvilket svarer til hans Omtale af Amadis (»St. og T.«, S. 168), der »tager mod Virak, om man saa ryger dermed i et Stikbækken.« Han fremhæver Amadis' Sensibilitet, og i den Forbindelse finder man det afgørende Bevis for, at Hertz har tænkt paa Andersen. I en Diskussion mellem Amadis og Translateuren (S. 73 f.) behandles nemlig Spørgsmaalet, hvorvidt Geniet behøver Varme for at udfolde sig. Samtalen er en fri — men meget let kendelig — Gengivelse af de Tanker, der er fremsat i »Kun en Spillemand« og i Kierkegaards Kritik i »Af en endnu Levendes Papirer«. Men selv om der ganske givet sigtes til Andersen og Kierkegaard, betyder det ikke, at de to mærkelige Mænd har haft Samtaler om Spørgsmaalet. Hertz har haft Tid nok til at studere Kierkegaards Skrift og har alene paa det Grundlag kunnet bygge den nævnte Scene.

Forøvrigt er Modelforholdet heller ikke gennemført i Enkeltheder. Man lægger f. Eks. Mærke til, at selv om Amadis har samme Begejstring som Digteren for Sydens Herligheder (»St. og T.«, S. 346), har han endnu aldrig været i Udlandet; og ikke mindre paafaldende er det, at mens Andersen var en kendt Digter, er Amadis Begynder i Digtekunsten. Han har skrevet et Skuespil i Shakespeares Manér, og det faar Thomsen til Gennemsyn (S. 164), hvorved Hertz faar Lejlighed til at gøre nogle kritiske Bemærkninger. For Hertz er disse Bemærkninger Hovedsagen, idet han — efter eget Udsagn — vil gøre Indsigelse mod denne Manér, som han bl. a. fandt hos Bredahl, Paludan-Müller og Søtoft.

Om en Del andre Træk kan man meget godt hævde, at H. C. Andersen kunde have været Hovedpersonen; men Studiebøgerne udviser, at de ikke vedrører ham. Der fortælles f. Eks. (S. 166 f.), at Amadis ønsker at overvære et Slagsmaal og derved opnaar selv at faa Prygl. Til dette Træk har Hertz benyttet en Oplevelse, som han og Thortsen engang havde under et Besøg hos Lars Mathiesen.

Alligevel tør vi fastholde, at Andersen er benyttet som Model, og det er troligt, at han ikke blot har været sammen med Hertz,

men at han ogsaa har kendt Kierkegaard. Det fremgaar nemlig af »Mit Livs Eventyr«, at dengang Andersen havde udgivet »Kun en Spillemand«, mødte han paa Gaden Kierkegaard, som meddelte, at han vilde give en Recension af Novellen; og vi tør antage som givet, at en saadan Samtale ikke vilde have været ført, medmindre et Bekendtskab var gaaet forud.

Dog ved vi intet nærmere om dette Bekendtskab. Vi tør hverken — som Brandt gør — antage, at Kierkegaard har drillet Andersen, eller at Andersen har skildret Kierkegaard som Papegøjen i »Lykkens Kalosker«. H. G. Olrik har paa det Punkt ganske rigtigt henvist til Rigmor Stampes Bog »H. C. Andersen og hans nærmeste Omgang«, S. 246 f., hvor Auditør B. C. W. Lind nævnes som Model⁶). Med denne Oplysning maa vi vistnok slaa os til Ro.

— Amadis og Verner hører ikke til de vigtigste Personer i Novellen, idet de i det væsentlige staar udenfor den politiske Diskussion. Amadis repræsenterer, hvad Hertz kalder »de poetiske Skoler«. Han har en Romantikers Særheder og Fejl; og Verner er den drilagtige Spøgefugl, der — paa Hertz' Vegne — lader sit Vid gaa ud over ham.

Som Deltagere i Kliken kommer endnu to ganske uvæsentlige Personer, Pakhusforvalteren, som allerede er omtalt, og et ungt Menneske, der i »St. og T.«, S. 60 f. beskrives som »en høi, opløben ung Mand, med blond, næsten rødligt, krøllet Haar. Han var Huuslærer paa Landet og spiste kun med os den første Maaned.«

Brandt mener, at han er identisk med Brøchner⁶). Men det lyder ikke helt sandsynligt, selv om Hertz har kendt ham c. 1838 som en lystig Ungersvend. Brøchner var ikke Huslærer og havde ikke rødligt, krøllet Haar. Georg Brandes omtaler hans kulsorte Haar, der var »blaa-sort i sin Glathed«; og endelig maa nævnes, at den Anekdote, der fortælles om det unge Menneske, er skrevet af Hertz (Studiebog C 12), mens Brøchner var Skolediscipel i Fredericia.

— Tilbage har vi en Person, som — i denne Forbindelse — er den vigtigste, nemlig Translateuren. Nævnte Figur er — som det er sagt — indført i Januar 1836 og kaldes i en lang Række Optegnelser, der næppe har meget med Kierkegaard at skaffe, »den Satiriske«. Først i 1837, da Navneforandringen sker, er det sikkert, at Kierkegaard benyttes som Model. Men selv efter den Tid er der store Partier, som er Digterens egen Tilsætning. Det gælder særlig de Samtaler, der er bygget paa Avisuddrag, Samtaler hvori snart Translateuren, snart Harriet fører Ordet.

Men hertil kommer, at Hertz ogsaa paa anden Maade har taget sig digteriske Friheder. F. Eks. fortæller han om Translateuren en Historie, som han — hvis han skuide have holdt sig til Virkelig-

heden — burde have fortalt om en anden af Novellens Personer. Translateuren har (S. 372 f.) haft den noget indskrænkede Pakhusforvalter Jørgensen til bedste. Verner gør Jørgensen opmærksom paa Translateurens Træskhed; og da J. forstaar, at Verner har Ret, farer han op, truer med Prygl, og Translateuren trækker sig ræd tilbage.

Udkastet til denne Historie findes i Studiebog F 34 og er en Oplevelse fra Begyndelsen af Trediverne (sml. B 30): »Denne Satoryikus øver ogs. sin Spot over Jørg., men uden at denne mærker det. Da imidl. Verner, for at have »lidt Røre og Liv i Selskabet« gjør J. opm. derpaa, bliver han meget vred og vil prygle ham (cfr. den der vilde prygle J. Jørg hos Rothes).«

Det er altsaa ikke Kierkegaard, men Jørgen Jørgensen, der i et Selskab hos Pastor Rothes er blevet truet med Prygl. Det er derfor lidt uheldigt, at Professor Brandt (S. 28) støtter sig til Novellens Fremstilling, idet han gør gældende, at Kierkegaard var en Kujon.

Hertz har — hvad der vel allerede maa være givet Eksempler nok paa — slet ikke ønsket at optræde i Novellen alene som Referent. Men deraf følger ganske simpelt, at man heller ikke uden videre kan bygge Historie paa det, han skriver. Man maa nødvendigvis søge Støtte i mere troværdige Dokumenter. Uden dem er en Undersøgelse umulig.

— Imidlertid har Brandt ogsaa forsøgt sig paa det Omraade, idet han har eftersat Hertz' Dag- og Studiebøger. Men dels er Udbyttet ringe, dels viser det sig, at en Del af de Citater, der er hentet derfra, er urigtige, og endelig er der givet Fantasien et altfor frit Raaderum.

Fra Hertz' Dagbog citeres saaledes (S. 430) for 3. Nov. 1836: »Traf i St[udenterforeningen] ligg[ende] Ki[erkegaard] der siden med hos mig«; og Brandt mener, at her er Tale om det Møde mellem Hertz og Kierkegaard, som omtales i Studiebog P 243. Men der kan ikke være Tvivl om, at det er ganske forkert. Det nævnte Sted maa nemlig læses saadan: »Traf i St Kgg Th«, d. v. s. »Traf i St. Kongensgade Thortsen.« Med Hensyn til Gadenavnet, da findes der ofte tilsvarende Forkortelser; f. Eks. anføres under 8. Aug. 1837 Adressen: Ll Kgg 43. St kan aldrig i Hertz' Papirer betyde Studenterforeningen, der altid skrives Stud For, For el. lign. Hvad angaar Personnavnet, da er Tydningen usikker; men selv om der i Dagbogen skulde staa Ki, da kan det næppe betyde Kierkegaard, eftersom dette Navn aldrig paa den Tid forekommer i en saa stærkt forkortet Form og senere altid skrives Kg. Muligt er det derimod, at der er Tale om Lor. Kilde, hvis Navn sædvanligvis forkortes til K, men sandsynligst er det, at det er Thortsen, der nævnes. Han har da i 1836 været i Byen 19. Maj, 17. Juli, 3. Nov. og 31. Dec.

Mere heldig bliver Brandts Fremstilling ikke derved, at han søger at sammenknytte den nævnte Optegnelse med en anden, der findes i Kierkegaards Papirer (I, 121) for samme Dato, en Optegnelse, som ganske kort lyder saadan: »Man skrev paa flyvende Blade«. Brandt tænker sig, at »man« betyder Hertz og Kierkegaard m. fl., og han gaar videre endnu, idet han i Hertz' Studiebøger (C 10) har fundet nogle indhæftede Blade, hvorpaa han har kunnet læse et Par smaa Sætninger, der efter hans Mening kan være skrevet med Kierkegaards' — noget jaskede — Skrift. Han drager derpaa — forbavsende dristigt — den Slutning, at dette er de »flyvende Blade«, som Hertz har villet bevare for Efterverdenen: »Situationen er klar. Kierkegaard, Hertz og maaské flere, har siddet ved et cafébord i Studenterforeningen, eller de har siddet hjemme hos Hertz og moret sig med at kradse aforismer ned. Hertz har taget bladene til sig og indlemmet dem blandt sit materiale til »Stemninger og Tilstande«.

Hertil er blot at svare, at Skriften paa disse Blade ikke er anderledes end den, der flere Steder findes i Papirerne. Desuden er Bladenes Hovedindhold saadanne Notater, som Hertz har tænkt sig at benytte senere, f. Eks. Samtaler mellem Verner og Amadis, en Henvisning til »Berlingske Tidende« for December 1835, Fortegnelser over en Del Bøger — alle fra 1835 — som er sendt til Sylvester Hertz, nogle Adresser paa kendte Personer o. s. v.; og endelig fremgaar det af forskellige Kriterier, at Notaterne er skrevet en Del Maaneder, før Kierkegaard talte om »flyvende Blade«.

Vil man danne sig en lidt mere sandsynlig Forestilling om, hvad Kierkegaard har ment med sin Optegnelse, da er det naturligt at genfortælle Brøchners Beretning om en Disputats, hvorved Poul Møller var Opponent⁷⁾, en Beretning, som Brandt selv refererer (S. 346) uden dog at medtage Pointen.

Poul Møller havde forberedt sig til Handlingen ved at nedskrive sine Indvendinger paa løse Blade, som han havde liggende i Afhandlingen. »Under Oppositionen var der hændet ham, at alle hans løse Papirer paa een Gang vare faldne ud af Bogen og flagrede omkring paa Gulvet, og det havde ikke lidet bidraget til at forhøje Auditoriets Stemning at see den store Skikkelse kravle omkring for at opsamle de spredte Blade.« Efterat Papirerne var bragt i Sikkerhed, afsluttede han Oppositionen temmelig brat og gik med Søren Kierkegaard paa Konditori.

Denne Begivenhed kan let nok dateres, idet Poul Møller kun opponerede én Gang i sine sidste Aar, nemlig da Vennen F r. O. Lange 25. Okt. 1836 blev Doktor. Faa Dage efter — 3. Nov. 1836, da der har været Koncert i Foreningen — følger Kierkegaards Optegnelse; og der foreligger da den Mulighed, at nogle Studenter efter Festligheden har moret sig med at parodiere Doktorhandlingen.

Der kunde i hvert Fald være god Anledning til det. Men Hertz har sikkert ikke været inddraget i Legen; og Kierkegaards Bemærkning tyder heller ikke paa, at han selv har været Deltager.

Der er altsaa intet, der tyder paa, at Hertz og Kierkegaard har været sammen 3. Nov. 1836. Men det samme gælder en senere Dato, nemlig 4. Marts 1838, for hvilken Dag der efter Brandts Angivelser (S. 312) staar følgende i Hertz' Dagbog: »Kierk[egaard], at nogle mente, der kun var lidt hdl. [handling] i Vald[emar], han ikke.« Hvis dette Citat var rigtigt, kunde det meget godt give Anledning til nogle Overvejelser; og Brandt, der benytter Lejligheden, kommer til det Resultat, at der har været Premiere paa »Valdemar Atterdag«, og efter den samles Kliken i Md. Fousanéés Baglokale og diskuterer Resultatet.

Men overfor dette maa atter gøres et Par Smaabemærkninger. For det første fandt Premiereren ikke Sted 4. Marts 1838, men 12. Januar 1839, altsaa ti Maaneder senere. For det andet staar der i Dagbogen ikke et Ord om en Sammenkomst paa Stambeværtningen; og for det tredje har Hertz slet ikke talt med Kierkegaard, men med Kirstein. Sagen er den, at Hertz faa Dage i Forvejen har indleveret sit Stykke og nu ønsker Teaterdirektørens Mening. Han har i Dagene omkring 4. Marts haft saa meget med ham at gøre, at Navnet Kirstein staar anført fem Gange paa samme Side af Dagbogen.

— Hermed er sagt tilstrækkeligt om den Sag. Der er derefter fra Dagbogen ikke et eneste Vidnesbyrd om den Klik, der omtales i »Den unge Søren Kierkegaard«. Ganske vist er det paavist, at Hertz kendte alle de nævnte Personer, og at han anvendte dem som Modeller; men heller ikke dermed er Klikens Eksistens bevist. Vi har intet Vidnesbyrd om, at de nævnte Mænd udgjorde en fast sammenknyttet Gruppe. Vi har intet Vidnesbyrd om, at store Dele af de Samtaler, der findes i »St. og T.« svarer til virkelig stedfundne Samtaler. En Del af de Smaatræk, der er anvendt, passer til de virkelige Personer, som Hertz i Hovedsagen har tænkt paa, men er dog hentet fra andre Forbindelser o. s. v. Mindst af alt er der nogen Sandsynlighed for, at de nævnte Mænd har set hinanden hos Md. Fousanée; og det er derfor overflødigt, at Stedet er afbildet i »D. u. S. K.« (S. 309). Billedet har i denne Forbindelse ingensomhelst Interesse.

Hertz har en enkelt Gang eller maaske oftere talt med Kierkegaard i Studenterforeningen, der fra Slutningen af 1835 havde Lokaler i Holmens Kanal. Men han behøvede ikke at gaa saa langt for at se ham. Han boede nemlig i Tiden Okt. 1835—Okt. 1837 Nytorv Mtr. Nr. 117 (nu Nr. 17) og kunde derfra iagttage ham, baade naar han gik til, og naar han gik fra sit Hjem. Paa Torvet eller paa Gaden har de kunnet træffe hinanden, og Kierkegaard kan

i Hertz' Selskab have hilst paa Assessor P. V. Jacobsen, der — ligesom Fuldmægtig Jørgensen, som Hertz imidlertid, i det Tidsrum her omtales, ikke synes at have haft nær Forbindelse med — havde sit Arbejde paa Domhuset.

Den Mulighed tør heller ikke afvises, at de nævnte Mænd ved én eller anden Fest i Studenterforeningen — saadanne Fester, som Hertz og Andersen ofte hentyder til — har udgjort en Del af et Selskab. Brandt henviser just til et Symposium, der i »St. og T.« (S. 298 f.) skildres ret omstændeligt: »Ifjor Vinter, da Sundet var lagt til mellem Sverrig og os, havde Verner og Amadis gjort en Tour til Malmø og Lund og vare især i den sidste By, hvor de opholdt sig en Uges Tid, bleven modtagne med Gjæstevenskab. Tre af de Herrer, med hvem de under hiint Ophold havde indgaaet Bekjendtskab, have nu gjort Kjøbenhavn et Gjenbesøg.« Og derefter følger Festen for de svenske Gæster, en Fest med Tale om Broderskab og dertil mere Vin, end man har godt af.

Sundet var netop tillagt i Februar og Marts 1838; og man kan i »Studenterforeningens Historie« I, S. 418 f. læse om Sammenkomsterne mellem Lunds og Københavns Studenter, Sammenkomster der blev gentaget i mindre Stil i Maj Maaned. Der kan næppe være Tvivl om, at Hertz tænker paa nævnte Isvinter; men det Symposium, som omtales, kan ikke have fundet Sted det følgende Aar, thi Festen beskrives første Gang i Studiebøgerne (F, sidste Side) i Maj—Juni 1838. Her nævnes, at Gæsternes Antal er 16. Gildet afholdes af Verner, der holder en humoristisk, og af Amadis, der holder en begejstret Tale. Senere har Hertz tilføjet: »Transl: indulgere genio«, ligesom han bemærker ved en ældre Optegnelse (F 24), der kan benyttes ved Beskrivelse af Symposiet hos Verner: »Den Satir., Ven af et Gl. Viin, er med.« Festen er — tydeligt nok — et Studenterforeningsgilde med allehaande Løjer: Taler, Festsang, Lirekassemusik og Dans. Maaske hentydes til Fastelavnsfesten i Februar 1838, da Hertz, Andersen og svenske Gæster var nærværende.

Men det er tvivlsomt, om Kierkegaard har været til Stede. Det, at Tilføjelserne om Translateuren er af senere Dato, er én af de Omstændigheder, der tyder paa det modsatte. Ligesaa lidt tør man antage, at Festen har noget at skaffe med Kierkegaards Konditorregning fra 1837; og letsindigt er det af Brandt at postulere en Forbindelse mellem samme Fest og Symposiet i »Stadier paa Livets Vei« (»In vino veritas«).

— Foreløbig lønner det sig vistnok bedst at holde sig til de Data, hvoraf Hertz giver os nogle Stykker. De er ikke saa interessante som de mange Hypoteser, der kan opstilles. De fortæller kun lidt om Forholdet til Hertz og hans Venner og endnu

mindre om de Begivenheder, der eventuelt ligger bag Kierkegaards egne Værker. Men de er solide og derfor mere værdifulde.

Den første og vigtigste Dagbogsoptegnelse er fremdraget af Brandt. Den hidrører fra 4. Juni 1836 og lyder saadan: »Aften hos Hb.s og tog Afsked før deres Reise til Paris. Der Kierkegaard, Poul Møller etc.« Det er af Interesse at se, at Kierkegaard saa tidligt efter Artiklerne i »Flyvende Post« har været sammen med Poul Møller, Heiberg og Hertz; og at han har gjort sig særlig bemærket synes at fremgaa deraf, at han nævnes først blandt Gæsterne.

Den næste Optegnelse — en Bemærkning, som Brandt har overset — følger omtrent tre Aar efter, nemlig 18. Marts 1839: »Spadserede med Kierkegd (om hs. Bog om And.).« Dateringen vidner om, at Hertz paa den Tid sjældent talte med Kierkegaard, idet der var hengaaet et halvt Aar efter Bogens Fremkomst. Hertz var da netop ved at afslutte Arbejdet med »Stemninger og Tilstande«.

Efterat denne Novelle var udsendt, traf de to Forfattere atter hinanden. I Dagbogen for 8. Aug. 1839 skrev Hertz et senere stærkt overstreget Stykke, som i »D. u. S. K.«, (S. 419) er gengivet i Facsimile, da det ikke har kunnet læses. Dog er Tydningen ikke helt vanskelig, og man opfatter med ret stor Sikkerhed: »Traf Kierkegaard. Var meget glad ved det Pol. i St. og T., philosoph. nok ikke kan jeg tænke. »J e g vilde nu have gjort det saal etc.« Hs Egoisme.« Dette Stykke svarer meget godt til Kierkegaards egen Udtalelse, som tidligere er omtalt.

— Med disse tre Optegnelser er fra Dagbøgerne fremdraget alt det, der direkte vedrører Kierkegaard. Men i Studiebøgerne findes foruden førnævnte Citat fra Kyrres Bog adskillige Bemærkninger, hvoraf de vigtigste skal nævnes.

Først og fremmest bør det anføres, at Hertz 6. Sept. 1838 havde talt med Heiberg om Kierkegaards »Af en endnu Levendes Papirer«; og han havde fundet Udtryksformen deri saa mærkelig, at han sagde: »Det mesopotamiske Sprog er et underligt Sprog;« og hertil knytter Hertz i Studiebog G 11 et Par Sætninger: »Kierkegaards Bog m. H. t. And (1838). Det er en underlig Kirkegaard! Det lader til, af enk. Spor at dømme, at der er stødt i Basuner til Opstandelse af Gravene — men i saa Fald have de Døde endnu ikke fundet deres Been men ligge og slaaes om dem. Thi Forvirr. er stor. (Det mes. Spr er et underl Spr).«

Det hele er maaske et Citat efter Heiberg. Ved Omtalen af Opstandelsen hentydes til Kierkegaards Navn. Der tænkes paa den Time, da Domsbasunen lyder over Kirkegaarden og de sammenhørende Skeletdele atter finder hinanden.

Naturligt er det at sammenholde de gengivne Ord med Kierkegaards egne i den paatænkte Dedikation til »Begrebet Angst«

(S. K. Pap. V, 102), hvor han betegner Poul Møller som »Min Opvaagnens mægtige Basune«. Det er aabenbart, at Basunen har været paa Tale i den Kreds, hvortil hører Poul Møller, Heiberg og Hertz; og det er rimeligt at antage, at Poul Møller har haft Lejlighed til at bruge kraftige Ord mod ham, fordi han ikke havde kunnet samle sine Tanker om et bestemt Formaal, men splittede dem i ørkesløs Polemik.

At Poul Møller derimod skal have betragtet den unge Mand som en Ahasverus og have tænkt paa ham, da han skrev sine Ahasverusfragmenter, det lyder mindre troligt. Poul Møller, der i 1836 flyttede ind i samme Hus som Hertz, nemlig Nytorv Mtr. Nr. 117, og boede der sine sidste Aar, kan ganske vist have lært hans urolige Natur ret godt at kende; men at han skulde have haft Opmærksomheden saa stærkt henvendt paa ham, som den anførte Formodning forudsætter, kræver stærkere Bevisligheder, end Brandt har kunnet præstere.

— Med Hensyn til Indholdet af »Af en endnu Levendes Papirer« da er det ikke blot en Kritik af Andersen, men ogsaa et Oprør mod egen Svaghed. Naar vi ser Kierkegaards Brev til Lind, hvori han erkender, at han trænger til Vennernes Beundring, og naar man betænker hans Mismod i Vinteren 1837—38, da han havde maattet flytte fra Hjemmet, er det dristigt af ham at fare saa haardt frem mod Andersen, fordi han hævder at Geniet trænger til Varme.

Kritikken af Andersen er imidlertid i Overensstemmelse med den, der doceredes i nævnte Flok, som havde et aabent Øje for hans Svagheder. Det var derfor ikke mærkeligt, at Kierkegaard, da det var færdigt, henvendte sig til Heiberg med sit Manuskript, hvilket maa være sket adskillige Maaneder før Bogens Fremkomst. Af et lille Brev, dateret 28. Juli 1838, der — sammen med to andre Kierkegaardbreve af 29. Marts og 6. April 1846 — findes i Heibergs Papirer i Rigsarkivet, fremgaar det, at Heiberg havde læst Manuskriptet og ønskede nogle Ændringer, hvad Kierkegaard ikke var helt tilfreds med. Endnu engang ønskede han at tale med Professoren om Udgivelsen, som dog først fandt Sted 7. September 1838, knap en Maaned efter Faderens Død.

— Denne Bog er det eneste af Kierkegaards Skrifter, der for Hertz gav Anledning til en værdifuld Bemærkning. Han har ofte siden — endog ret udførligt — omtalt senere udkomne Bøger, men uden at der er sagt noget, som her bør medføre Omtale. Hvad der derimod maa nævnes er, at Hertz et Par Gange senere har tænkt paa at anvende Kierkegaard som Model.

Først tænkte han i Fyrrerne, at skrive en Bog: »Det 5te Monarchie«, og bemærkede da i Studiebog H 28 n, at her »kan Kirkegd ikke undværes, hans Tanke-Experimenter, hs. Forhold t. Fædrel.«

I en Dyrehavescene hentydes til hans mange Pseudonymer; og desuden omtales »hs Pirrelighed mod Dadel, hs Skrivesal., gode Tid, idel. Driven paa Gaden etc.« Endvidere anføres nogle dunkle Ord: »Har De forstaaet mig?« — Ja, nei . . . — »Saa skal jeg gjentage det« . . . Nei, det er just Deres Gjentagelser, der gjør mig Ordene uforstaaelige.« — Forklaringen herpaa faar man i en Bemærkning fra 1844 (Studiebog M 29): »Kg. skal bruge, naar han i Stud. For. taler med unge Msker, at tale meget langsomt og hvert Øieblik sp dem, om de ogs. har forstaaet ham.«

Ogsaa senere (1856) har Hertz tænkt sig at benytte Kierkegaard, nemlig i »Weile-Reisen«, hvor hans Ydre og Væsen skal beskrives i følgende Ord (Studiebog N 155 f.):

»I Weile R skildres Climac: efter Naturen: »af Middelhøide, med brede Skuldre og noget rund Ryg og tynd Underkrop, lidt bøiet under Gangen, tyndt, temmel langt Haar, blaa? Øine, Stemmen oftere slaaende over i Discant el lidt pibende. Ligeledes noget Lattermildt, der pludsl gik over til Alvorlighed. Der var noget Behageligt hos ham just ikke Noget, der const saa meget som snarere mange forskjell. Ting, ikke saa meget i det Dybe? som i det Brede, ell dog det Dybe behandlet bredt, men i alle Tilfælde noget Underholdende (Den gode Tid han gav sig.) Han sætter ell lægger sig magelig hen, med et vist Velbefindende. — Det Sikke hos ham.«

Gennem saadanne Beskrivelser faar vi Kierkegaard paa lidt nærmere Hold. Ganske vist hidrører de sidste Optegnelser fra en senere Tid, men har dog i det væsentlige Gyldighed ogsaa for den Aarrække her særlig berøres. Endnu senere har Hertz (f. Eks. i Studiebog N 188, i P 164 og i Kladden til »Poesien i Danmark efter 1814«) udtalt sig om Kierkegaards Produktion, og desuden kan nævnes en lille Bemærkning om Kierkegaards Regnvejrsture til Hørsholm (P 303), hvor bægge opholdt sig 28. Juli 1851.

Dermed er i det væsentlige udtømt, hvad Hertz har at meddele. Vi har faaet nogle Oplysninger om Kierkegaards Udseende og Væsen, nogle Dagbogsudtalelser om stedfundne Samtaler og Oplysninger om Personer, som Kierkegaard har kendt. De Beskrivelser, der gives i Novellen, tør man ikke tillægge den Vægt, som Professor Brandt mener, og vi tør ikke drage Slutninger med Hensyn til Kierkegaards egen Produktion, medmindre der kan føres mere solide Argumenter i Marken. Men tilbage bliver dog, at Brandt har Ret i sin Paastand om, at Hertz til »St. og T.« har anvendt levende Modeller, og at disse Modeller for de flestes Vedkommende er de Mænd, han angiver.

Det er aabenbart, at Hertz har interesseret sig en Del for Kierkegaard. Han har iagttaget ham, hans Samtaleform har be-

haget ham, hans afstikkende Meninger har forbløffet ham; ikke mindst har han interesseret sig for Kierkegaards Kritik af »Kjøbenhavnsposten«, en Kritik, der svarer til den, der allerede tidligere forefandtes i Hertz' og P. V. Jacobsens Dagbogsoptegnelser. Derimod forstod han ikke at vurdere hans Skrifter, og Forbindelsen mellem de to Skribenter blev ikke holdt vedlige. Mens Hertz og H. C. Andersen ikke kom hinanden fjærnere, men stadig udvekslede Bøger, nævnes om Kierkegaard blot, at Hertz den 13. Maj 1849 fra ham modtog 2. Udgave af »Enten-Eller«. Han svarede 8. December med at sende »Tonietta«, hvorfor Kierkegaard takkede 17. Dec., da han om Morgenen mødte ham paa Gaden; og endelig skal Kierkegaard have sendt ham Bogen om sit Forfatterskab, der udkom i August 1851.

Noter.

¹⁾ »Nationaltidende« 23. Jan. 1930, Morgen. ²⁾ Ny kgl. Sml. Fol. 743, ³⁾ »Fra min Ungdom«, 1873, S. 32 f. ⁴⁾ »Berlingske Tidende« 31. Marts 1930, Aften. ⁵⁾ »Nationaltidende« 31. Jan. 1930, Morgen. ⁶⁾ »Berlingske Tidende« 27. Maj 1930, Aften. ⁷⁾ »Det nittende Aarhundrede« 1877, S. 362.
